

вирішити проблему реабілітації наркозалежних осіб, а лише потім можна буде порушувати питання щодо легалізації.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 01 лютого 2016 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 202 с.
2. Легалізація марихуани в Україні: 10 аргументів за і проти : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://loyer.com.ua/uk/legalizatsiya-marihuani-v-ukrayini-10-argumentiv-za-i-proti/>
3. Легалізація легких наркотиків: що думають українці : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://m.znaj.ua/society/legalizaciya-legkyh-narkotyktiv-sho-dumayut-ukrayinci>
4. Легализация марихуаны в Украине: медицинские плюсы и минусы : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://fakty.ictv.ua/ru/ukraine/20161108-legalizatsiya-marihuany-v-ukrayini-medychni-plyusy-ta-minusy/>
5. Легализация марихуаны в Украине: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sports-seeds.com/clause/legalizaciya-marihuany-v-ukraine.html>

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАГАЛЬНО ПРАВОВИХ ПРИНЦИПІВ ТА ПРЕЗУМПЦІЙ ПРИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Харитонов Сергій Олександрович

Національний юридичний університет України імені Ярослава Мудрого

доцент кафедри кримінального права №2

к.ю.н., доцент

Ключові слова: правовий принцип, правова презумпція, військовослужбовець, військові злочини.

Співвідношення правових презумпції та правових принципів недостатньо розроблена науковцями проблематика, особливо коли мова йде про конкретні галузі права. Перш за все, слід визначити те, що ми розуміємо під правовими принципами. Згідно точки зору С.С. Алексєєва, правові принципи - це виражені в праві вихідні нормативно-керівні начала, що характеризують його зміст, основи, закріплені в ньому закономірності суспільного життя.[1, с. 98] В юридичній літературі правові принципи визнають в якості першооснови, керівної ідеї; основоположної ідеї; узагальненої норми права; керівних ідеї відносно сутності цілей права та порядку його практичної реалізації; відправних положень (ідей); категорій правової свідомості, що втілюються в системі правових норм; засад, відправних ідей, які є однопорядковими з сутністю права. М.І. Байтин під принципами права розуміє: «вихідні, визначальні ідеї, положення, установки, які становлять моральну та організаційну основу виникнення, розвитку і функціонування права». [2, с. 121]

Презумпція (*praesumptio*) в перекладі з латинського означає припущення, яке ґрунтується на ймовірності. Змістом припущення є факти ймовірного характеру, які ґрунтуються на знанні явищ, предметів та знаходять свій вираз у формі невизначеного ствердження чи заперечення, що може бути оскаржене. При цьому оскарженість, як можливість висування

сумнівів, потрібно розглядати в якості обставини, що обмежує сферу використання презумпційних припущень.

Основними ознаками правових презумпцій є:

1. Імовірність припущення, передбаченого в презумпції і впливає з її заснування, тобто з фактичних даних. При цьому ступінь ймовірності може бути різною в залежності від виду презумпції.

2. Нормативність (презумпція, як вихідна логіко-юридична конструкція включається в «тіло» правової норми, обов'язковість якої встановлюється законодавцем.

Презумпція невинуватості є важливою гарантією особи на справедливий суд, яка передбачена не лише вітчизняним законодавством, а й статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка згідно зі статтею 9 Конституції України є частиною національного законодавства. Презумпція невинуватості корелюється з принципом законності та принципом винуватості діяння. Водночас з принципом законності корелюється презумпція знання закону, що знайшла свій вираз в статті 66 Конституції України – «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності».

К вирішенню проблеми взаємозв'язку та розмежуванню їх з правовими презумпціями існує два підходи. Перша точка зору ототожнює правові принципи з правовими презумпціями, виходячи з того, що обидва поняття мають схожі властивості, а саме:

- здатність відображати сутність права в цілому та в окремих галузях права;
- розвиток змісту презумпції та принципів в нормі галузі права;
- використання презумпції та принципів в якості орієнтиру в застосуванні та тлумаченні правових норм.

Виділяються загально правові, міжгалузеві і галузеві презумпції, що за думкою деяких вчених слід ототожнювати з правовими принципами і презумпції як засоби юридичної техніки, які ще не досягли рівня презумпції-принципів.

Згідно другого підходу, який на нашу думку є більш переконливим, ці два поняття не можливо змішувати та ототожнювати, вони діють у певному взаємозв'язку та доповнюють один іншого але ж все ж таки не є синонімічними.

Якщо мова йде про правові принципи, в особливості, про загально правові принцип, то це навіть не поняття, а категорії, які містять в собі в тому числі і презумпції. Принципи відрізняються від презумпції масштабною охоплення юридичної системи та своїм походженням. Презумпції лише штучні припущення, що діють на обмежено коло учасників суспільних відносин, а принципи більш фундаментальні конструкції. Ряд презумпції можуть відігравати значну роль в праві, що зближує їх з принципами права. При цьому презумпції зберігають своє особливе значення в правовій системі.

Деякі вчені, проводячи паралелі між принципами та презумпціями, вірно вважають, що, наприклад, недоцільно використовувати поняття «принцип невинуватості обвинуваченого», так як воно може бути інтерпретовано як твердження про невинність обвинувачуваного. У той же час суть розглянутого правового засобу полягає якраз в тому, що обвинувачений не обов'язково є таким, але він вважається невинним, доки вину не буде доведено. [3, с. 159]

Розглядаючи подібності та відмінності правових презумпції та правових принципів, можливо дійти до висновків, що правовий принцип завжди є основним правилом, загальною ідеєю, яка має суть правового регулювання певної сфери суспільних відносин, поряд з

правовими презумпціями принципи є соціальними та правовими регуляторами і мають схожий механізм дії. Щодо розбіжностей, то правові принципи забезпечують узгодженість всіх приписів нормативного акту, його концептуальну єдність, а правові презумпції покликані оформляти вузькоспеціальні, приватні процеси і явища.

Специфіка невинного заподіяння шкоди в умовах військової служби визначається, перш за все, особливостями об'єкту посягання, бланкетним характером диспозицій військових злочинів та, в деяких випадках, невідповідністю психофізичних якостей військовослужбовця вимогам екстремальних умов або нервово-психічних перевантажень.

Якщо військовослужбовець був призначений в наряд з охорони державного кордону України чи вартової служби, відповідним наказом був включений до підрозділу, що несе бойове чергування (бойову службу), при цьому він не був належним чином проінструктований та не мав спеціальних знань и не пройшов спеціальну підготовку, він не може нести відповідальність за порушення правил несення спеціальних служб, що спричинили тяжкі наслідки. В цьому випадку презумпція невинуватості та принцип винності діяння превалює над принципом «незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності». В цих випадках кримінальній відповідальності підлягає особа (начальник), яка своїм наказом затвердила знаходження «непідготовленого» військовослужбовця в наряді з охорони державного кордону України, варті (вахті) чи бойовому чергуванні (бойовій службі). В цих випадках відсутній як інтелектуальний так і вольовий момент в діяльності військовослужбовця відносно фактичних обставин вчиненого. Його суспільно небезпечні дії та тяжкі наслідки цих дій слід розглядати за правилами вибачальної фактичної помилки, яка виключає злочинність діяння та будь-яку кримінальну відповідальність.

На нашу думку, в якості «de lege ferenda» слід запропонувати законодавцю внести в Розділі V КК України наступні положення:

Ст. 25-2 Невинне спричинення шкоди.

Діяння визнається вчиненим при відсутності вини, якщо особа діяла не усвідомлюючи суспільної небезпечності свого діяння (дії або бездіяльності) та по обставинам справи не могла усвідомлювати або не передбачала та по обставинам справи не могла передбачати можливості настання суспільно небезпечних наслідків.

Література:

1. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2-х томах. М., Юридическая литература. - 1981. ,Т. 1. - 355 с.
2. Байтин М.И. Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков). Монография. 2-е изд., доп. М.: ООО ИД «Право и государство», 2005. - 544 с.
3. Давыдова М.Л. Правовые презумпции в системе средств юридической техники // Юридическая техника. 2010. № 4. С. 159–170.